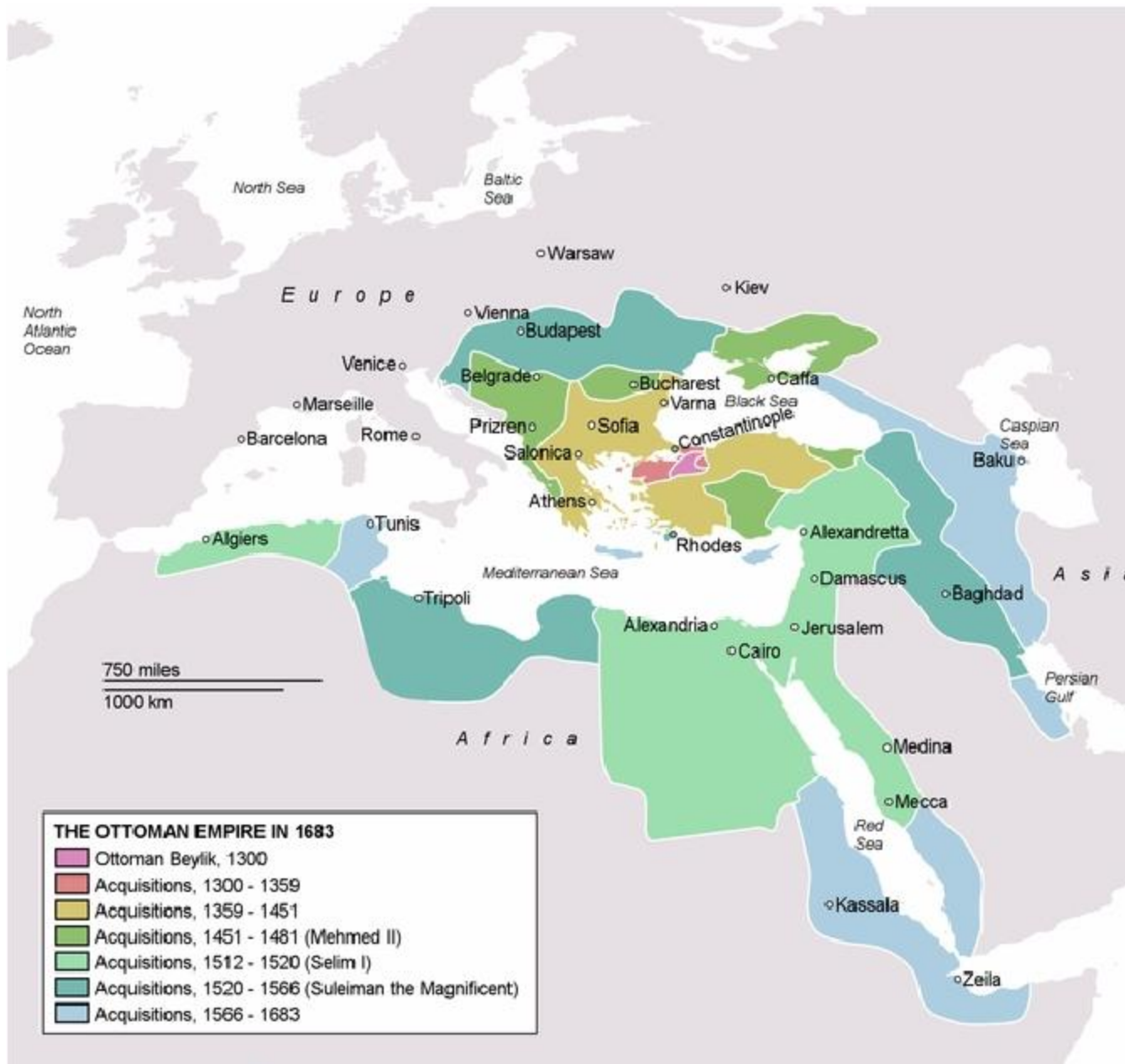

Країни Близького і Середнього Сходу.

1. Розпад Османської імперії та революція в Туреччині

У XIX столітті на
околицях імперії посилювалися
сепаратистські настрої.
Османська імперія почала
поступово втрачати свої
території, поступаючи
технологічній перевазі
Заходу.

У 1908 році
повстав молодий султан
Абдул-Гамід II,
після чого монархія в
Османській імперії
стала

носити декоративний характер. Встановився тріумвірат Енвера, Талаата і Джемалі (січень 1913).

У 1912 Італія захоплює в імперії **Тріполітанію і Киренаїку (нині Лівія).**

У Першій балканській війні 1912—1913 імперія втрачає переважну більшість своїх європейських володінь: Албанію, Македонію, північ Греції. Протягом 1913 року їй вдається відвоювати невелику частину земель Болгарії в ході Другої Балканської війни. Ослабнувши, Османська імперія спробувала спертися на допомогу Німеччини, але це тільки втягнуло її в Першу світову війну (1914), що закінчилася поразкою Центральних держав.

ЄВРОПА НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Цифрами позначено держави:

- 1 Люксембург
- 2 Лихтенштейн
- 3 Андорра
- 4 Монако
- 5 Сан-Марино
- 6 Шлезвіг-Гольштейн
- 7 Південний Тироль
- 8 Істрія
- 9 Буковина

Кордони держав на середину 1914 р.

Воєнно-політичні блоки:

- Антанта
- Троїстий союз (Центральні держави)

Чисельність населення (а) та кадрової армії (б) держав Антанти і Троїстого союзу напередодні війни (тис. чоловік)

64 900 а	788 б
----------	-------

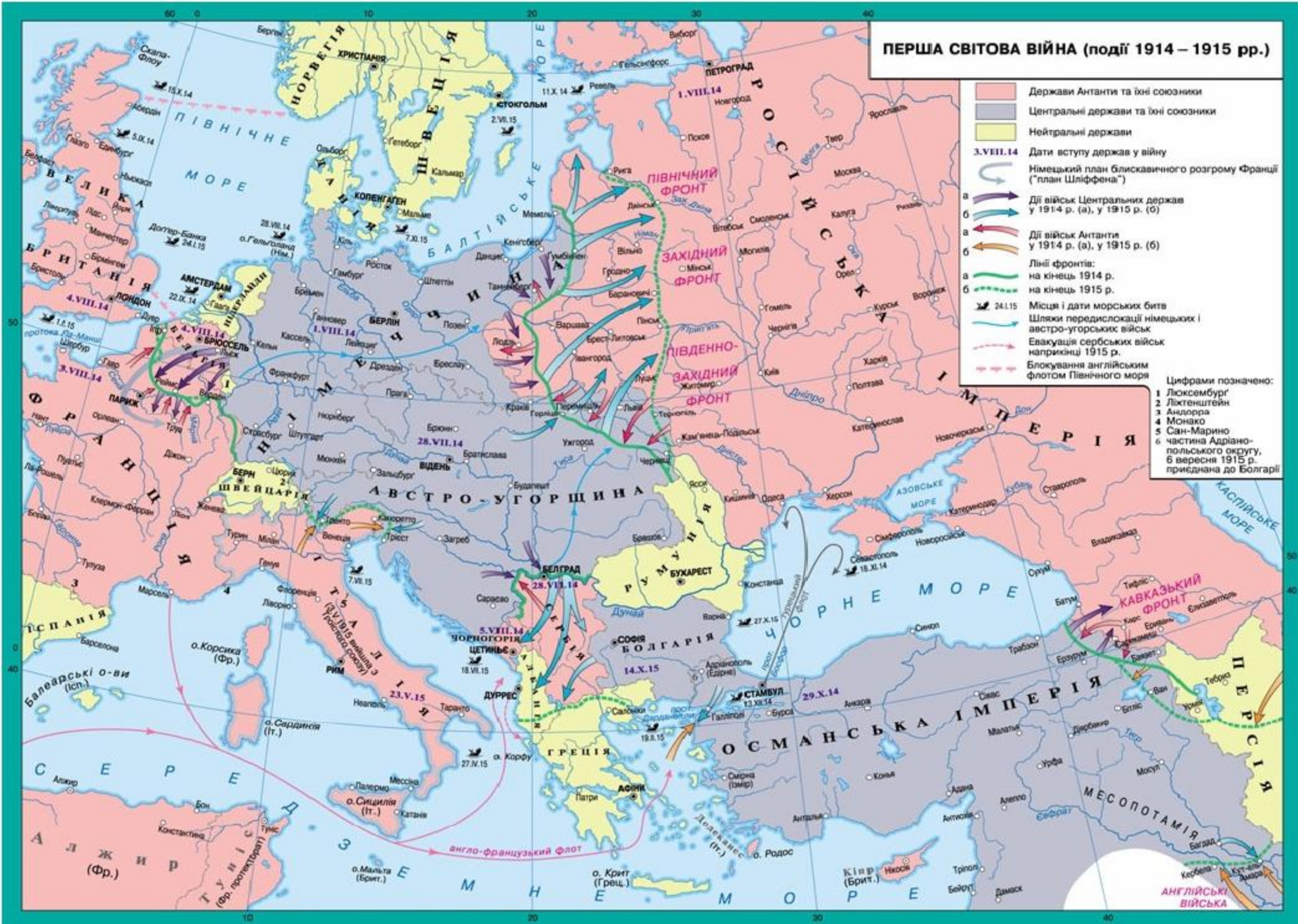
Територіальні завоювання держав і плановані напрямки експансії:

- Німеччини
- Австро-Угорщини
- Італії
- Росії
- Франції
- Великої Британії
- Румунії
- Болгарії
- Сербії
- Османської імперії
- Греції
- Данії

Убивство австрійського ерцгерцога Франца-Фердинанда 28 червня 1914 р.

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА (події 1914 – 1915 рр.)

- Держави Антанти та їхні союзники
- Центральні держави та їхні союзники
- Нейтральні держави
- 3.VIII.14 Дати вступу держав у війну
- Німецький план блискавичного розгрому Франції ("план Шліффена")
- a Дії військ Центральних держав у 1914 р. (а), у 1915 р. (б)
- б Дії військ Антанти у 1914 р. (а), у 1915 р. (б)
- а Лінії фронтів: на кінець 1914 р.
- б на кінець 1915 р.
- 24.I.15 Місяця і дати морських битв
- Шляхи передислокації німецьких і австро-угорських військ
- Евакуація сербських військ наприкінці 1915 р.
- Блокування англійським флотом Північного моря

Цифрами позначено:
 1 Люксембург
 2 Лихтенштейн
 3 Андорра
 4 Монако
 5 Сан-Марино
 6 частина Адріано-польського округу, 6 вересня 1915 р. приєднана до Болгарії

TURKEY ACCORDING TO THE TREATY OF SEVRES: 10.08.1920

Copyright © Andrew Andersen, 2003

початку 1919 р. до Туреччини та у протоки Босфор і Дарданелли британських військ, грецька окупація Ізміра (Смірни) спричинили наростання націоналістичних настроїв серед турок.

Лідером турецьких націоналістів був генерал **Мустафа Кемаль**, який закликав націю до боротьби проти антантівської окупації країни. У відповідь на проголошення скликаним з ініціативи М. Кемаля в м. Анкарі восени 1919 р. турецьким меджлісом

Участь Туреччини у Першій світовій війні на боці Німеччини позначилася на країні й по завершенні війни.

Територіальні й матеріальні втрати турок за умовами Севрського мирного договору 1920 р., введення на

(парламентом) декларації незалежності на турецькій території висадилися грецькі й італійські

війська, а британці увійшли до турецької столиці - Стамбула й поклали край діяльності бунтівного парламенту.

Залежний від Антанти турецький султан змушений був осудити діяльність М. Кемалю, чим налаштував проти себе більшість населення. Навесні 1920 р. меджліс, очолюваний М. Кемалем, відновив свою діяльність під назвою «Великі національні збори Туреччини» і сформував уряд.

Після того як у 1921 р. Туреччина уклала договір з Росією, турецькі та російські війська завдали поразки Вірменії, Грузії й Азербайджану,

ліквідувавши їхню державну незалежність і порушивши територіальну цілісність. Наступного року кемалійські війська завдали поразки грецькій армії й відновили турецький суверенітет над Ізміром.

Місто було спалене, а багато греків-християн, що мешкали в ньому, були вирізані. На жаль, ця огидна різанина не стала поодиноким випадком під час

грецько-турецької війни, за винятком Великої Британії, відсторонено спостерігали за стражданнями греків. Коли М. Кемаль перейшов до масованого наступу, він опинився вічно з британськими військами. Повномасштабна війна між Туреччиною й Великою Британією здавалася неunikною, та, на щастя для М. Кемалю, англійці вже достатньо навоювалися за роки Першої світової війни, а Д. Л. Джордж, який палко підтримував греків, уже був не при

владі. У результаті з підписанням Лозаннського договору війна припинилася; міжнародним співтовариством було визнано незалежність Туреччини.

М. Кемаль став улюбленцем нації (при запровадженні в Туреччині прізвищ, його назвали **Ататюрком - «батьком турків»**) і ніхто й ніщо не могли перешкодити йому прибрати владу до своїх рук. Відтак на початку листопада 1922 р. М. Кемаль ініціював скасування влади султана, а в жовтні **1923 р. Туреччину було проголошено республікою.**

Відповідно до Конституції 1924 р. президент країни (ним було обрано М. Кемалья) був главою виконавчої влади і з депутатів парламенту формував уряд та призначав прем'єр-міністра. Законодавча влада належала однопалатному меджлісу, депутати якого обиралися за двоступеневою

мажоритарною системою.

Режим

Кемалья

Ататюрк поєднував у собі як демократичні, так і тоталітарні риси. Останні втілювалися в політиці самозабезпечення країни, утиску прав національних і релігійних меншин, одержавленні профспілок, придушенні опозиції, значній увазі до переоснащення турецької армії.

Проте Ататюрку вдалося досягти найголовнішого - старая країна, на політичній карті світу з'явилася як суверенна держава. Туреччина стала країною прогресування і

Реформи Кемаля Ататюрка

:

- Проголошення демократичних прав і свобод
  - Надання в 1930 р. виборчих прав жінкам
  - Зміна адміністративного управління на місцях (замість губерній запроваджувались округи)
  - Іслам відокремлювався від школи і від держави
    - Населенню дозволялося (й навіть заохочувалося) носити європейський одяг.
- Уперше турчанки змогли з'являтися на вулицях без паранджі (покривало на обличчі жінки)
- Запровадження європейського літочислення та календаря
  - Відмова від арабської абетки й повернення до латинської
  - Заборона багатоженства й запровадження громадянського шлюбу
  - Заміна мусульманського законодавства цивільними кодексами за європейським зразком
  - Відкриття середніх і вищих навчальних закладів

2. Палестинська проблема

Давня історія Палестини - території між р. Йордан і Середземним морем, була досить драматичною, особливо по вигнанні євреїв після їхнього невдалого повстання проти римського панування в 132-135 рр. Після цієї події Палестина заселялася переважно арабами, залишаючись епіцентром розсіювання євреїв за межі їхньої батьківщини Ерец Ізраель (Землі Ізраїлевої). На початку XVI ст. Палестина потрапила під владу Османської імперії.

Рятуючись від кривавих єврейських погромів, що прокотилися Східною Європою,

в 1882 р. євреї організували першу хвилю переселення до Палестини. У 1904-1914 рр.

розпочалася друга хвиля єврейської еміграції, яка охопила багатьох інтелектуалів та людей із середніх верств. Більшість переселенців становили прихильники ідеї створення нової єврейської держави на Близькому Сході.

Не змирившись з османським пануванням і арабське населення. У 1915 р. фактичний правитель Мекки Хусейн Ібн Алі домовився з Британією про підтримку нею повстання

проти Туреччини, союзника Німеччини у війні. Британський верховний комісар в Єгипті запевнив арабів, що таку підтримку Англія їм надасть.

Арабське повстання розпочалося у червні 1916 р., коли сформована англійським коштом 70-тисячна арабська армія під орудою майбутнього короля Іраку Фейсала атакувала турецькі війська. Лінія арабо-турецької лінії фронту протяглася від сирійської столиці Дамаска до Медини.

Повстанці відвоювали Сирію та Палестину від завоювання британцями в жовтні 1918 р. Дамаска, турецькому пануванню на Близькому Сході було покладено край.

Тим часом як складова об'єднаних сил союзників у 1917 р. був створений Єврейський легіон, один батальйон якого був сформований в Англії, а інші - у США, Єгипті й Палестині. Цей підрозділ, у складі якого воював майбутній перший прем'єр-міністр Держави Ізраїль Бен-Гуріон, допомагав Британії у звільненні Палестини від Туреччини.

1917 р. позначився появою документа, який зміцнив віру євреїв у те, що Британія на їхньому боці у справі створення єврейської держави в Палестині - «Декларація Бальфура». У листопаді 1917 р., коли до Палестини, де на той час проживали 700 тис. арабів, почали приїздити євреї (третя хвиля еміграції), став відомий зміст листа міністра закордонних справ Великої Британії в уряді Д. Ллойд Джорджа **Артура Бальфура** до лідера британських сіоністів лорда Лайонела Ротшильда, в якому йшлося про те, що в Палестині буде створено єврейську державу **«без заподіяння шкоди громадським і релігійним правам**

несврейського населення (арабів) у Палестині».

«Декларація Бальфура» - свідчення головної суперечності в тогочасній британській політиці щодо Палестини, адже виходило, що з одного боку, Англія давала обіцянку визнати правителями Палестини лідерів Арабського повстання 1916 р., з іншого ж - заявляла про підтримку таких же домагань євреїв. Одночасно з появою «Декларації Бальфура» Британія заохочувала арабський націоналізм, зокрема через відомого симпатика арабської справи, **Університету Лондона Араба** **Артуру** **Вейтса**, **Томаса Шуренса**. оскільки в 1918 р. взяв на себе управління Трансйорданією (тепер Йорданія), Іраком і Палестиною як підмандатними територіями. Франції ж на таких само правах дісталися Сирія й Ліван. У 1920 р. Ліга Націй оформила статус Палестини відповідним мандатом.

Проте мир у Палестині не настав. Кожен з двох народів мав щодо Палестини свою історію і свою правду. Неодноразово, як це, наприклад, трапилося в 1929 р., коли від рук арабів у м. Хевроні загинули близько 200 євреїв, та в ході арабського повстання 1936-1939 рр., коли араби атакували єврейських поселенців. Араби розцінювали єврейську еміграцію до Палестини як частину стратегічного

плану сіоністів досягти чисельної переваги над арабами, щоб надалі витіснити їх звідти, а сіоністську пропаганду - як вияв антиарабської позиції євреїв. Природно, що як серед арабів, так і серед євреїв було достатньо прихильників пошуку компромісу, хоча не бракувало й тих, хто виступав з войовничих позицій.

Особливо єврейська еміграція набрала значного розмаху внаслідок вибуху нацистського антисемітизму в Німеччині й Австрії. Араби вважали небезпечною для себе діяльність таких добре організованих єврейських установ у Палестині, як «Гістадрут» («Єврейська генеральна федерація праці»), «Сахнут» («Єврейське агентство»), «Мапай» (пізніше Ізраїльська партія праці), численних кібуц (трудових комун).

Палестинська проблема на десятки років стала не лише незагоєною раною Сходу, а й проблемою міжнародної нестабільності у світі в цілому.

